

NAAMGEVING IN DE DIERENWERELD

Inleiding

Een ieder die wel eens informatie heeft ontvangen van onze afdeling over een bepaalde insecten- of mijtensoorst zal zich herinneren dat daarin naast een Nederlandse naam (indien bestaand) altijd een wetenschappelijke naam in het Latijn wordt aangegeven. Over het waarom van deze werkwijze zal in het volgende één en ander worden opgemerkt.

Systematiek

Er komen op de aarde enkele miljoenen diersoorten voor en wanneer men bezig is met systematisch onderzoek kan men niet werken zonder een raamwerk waarin alle diersoorten kunnen worden ondergebracht. In eerste instantie worden de diersoorten onderscheiden op uiterlijke kenmerken en in een veertiental hoofdafdelingen of phyla (enkelvoud phylum) ingedeeld. Insekten worden evenals b.v. duizendpoten, pissebedden en spinnen ingedeeld in het phylum der Arthropoda (geleedpotigen). De fundamentele kenmerken van de geleedpotigen zijn:

1. het lichaam is opgebouwd uit segmenten of uit ringen, die in principe gepaarde, gelede aanhangsels dragen;
2. ze beschikken over een uitwendig geraamte, dat vaak chitine bevat;
3. het lichaam is twee-zijdig symmetrisch;
4. het hart ligt aan de rugzijde en is voorzien van gepaarde openingen, die soms door de huid zichtbaar zijn;
5. het bloed bevindt zich vrij in de lichaamsholte;
6. het centrale zenuwstelsel bestaat uit een in de kop gelegen centrum, verbonden met touwladdervormige zenuwbanen die aan de buikzijde van het dier liggen.

De indeling van het dierenrijk is natuurlijk niet beperkt gebleven tot de phyla; elk phylum is onderverdeeld in klassen, een klasse in orden, een orde in families en een familie bevat één of meerdere geslachten (genera, enkelvoud genus), waartoe één of meerdere soorten (species) behoren.

Uiteindelijk komen we dus bij de soort, waarschijnlijk het enige vaste gegeven in de diersystematiek, hoewel daar door vele wetenschappers veel meer over te zeggen is. Ik wil hier volstaan met het noemen van enkele kenmerken van het begrip soort:

1. een soort bestaat uit individuen die met elkaar kunnen paren en een vruchtbaar nakomelingschap „produceren”;
2. de individuen van een soort paren gewoonlijk niet met individuen van een andere soort;
3. de bouw van de individuen van een soort is in principe gelijk.

Dat met deze voorwaarden niet alle problemen in één klap de wereld uit zijn, blijkt wel als we bedenken dat er soorten zijn die niet morfologisch (naar de uiterlijke kenmerken) kunnen worden onderscheiden en die toch niet met elkaar paren. Bovendien kunnen soms

ondersoorten worden onderscheiden, d.w.z. dat b.v. een koolmees uit Nederland er meestal iets anders uitziet dan een koolmees uit China. Toch kunnen deze beide ondersoorten wel paren als ze door de mens bij elkaar worden gebracht en ook hun nageslacht is dan vruchtbaar. Uiterlijke kenmerken zijn dus niet doorslaggevend.

Naamgeving

Dieren kunnen twee soorten namen hebben, nl. een wetenschappelijke en een gewone naam. Door wetenschappelijk geschoolde mensen worden de wetenschappelijke namen gebruikt; overal op de wereld dient men deze naam te kennen en te hanteren om zo onderling gegevens uit te kunnen wisselen over een bepaalde duidelijk omschreven soort. Gewone namen of volksnamen zijn vaak minder scherp gedefinieerd; sommige volksnamen gebruikt men voor meerdere soorten die op elkaar lijken en soms ook heeft een bepaalde soort meerdere volksnamen. Het komt ook vaak voor dat bepaalde diersoorten geen volksnaam hebben omdat ze te klein of te onbelangrijk zijn om door leken te worden opgemerkt. Wanneer men gebruik maakt van een gewone naam zonder daarbij de wetenschappelijke naam te noemen, loopt men een aanzienlijke kans dat er een spraakverwarring ontstaat.

De wetenschappelijke naam

Wanneer een soort voor de eerste keer wordt beschreven dan krijgt een dergelijke soort een wetenschappelijke naam (in het Latijn) die uit twee delen bestaat (binare naamgeving). De eerste naam is de genusnaam, dit is een naam die de verwantschap met andere soorten tot uitdrukking brengt. Voor de Duitse kakkerlak is dit *Blattella*. In de tweede naam (triviaalnaam) wordt dan een bepaalde karakteristiek van de soort aangegeven. Voor de Duitse kakkerlak is dat het feit dat men oorspronkelijk dacht dat die soort afkomstig was uit Duitsland. De triviaalnaam werd derhalve *germanica*. De genusnaam wordt altijd geschreven met een hoofdletter, de triviaalnaam altijd met een kleine letter. De soortnaam bestaat dus altijd uit twee woorden.

Namen van soorten en ondersoorten worden altijd gevolgd door de naam van de auteur, degene die de betreffende soort heeft beschreven. Men streeft ernaar om die wetenschappelijke naam te gebruiken die is gegeven door de auteur die het eerst de soort heeft beschreven. Vroeger heeft men vaak soorten twee of meerdere keren beschreven en de aldus ontstane verwarring werkt door tot op de huidige dag. Men zet daarom naast de auteursnaam ook wel eens het jaartal erbij waarin de soort is beschreven.

Als we nu nog eens terugkeren naar de Duitse kakkerlak dan krijgen we de volgende wetenschappelijke naam: *Blattella germanica* (L. 1767).

De L. staat voor Linnaeus. De haakjes betekenen dat Linnaeus weliswaar de eerste is geweest die de soort heeft beschreven onder de naam *germanica*, maar dat hij de soort in een ander genus had geplaatst. Linnaeus noemde de soort toen hij hem beschreef niet *Blattella germanica*, maar *Blatta germanica* L.

Om te illustreren dat daarmee nog niet alles is gezegd over wetenschappelijke namen kan nog gezegd worden, dat de Duitse kakkerlak in de tussentijd ook nog *Phyllodromia germanica* (L.) heeft geheten.

Hoewel een dergelijke zich steeds wijzigende naam voor de man van de praktijk erg lastig kan zijn, kan men er soms toch niet omheen. Wanneer namelijk door voortgaand onderzoek blijkt, dat het wetenschappelijk gezien duidelijker is om een bepaalde genus of familie te laten uiteenvallen in twee of meer nieuwe groepen, dan heeft dit automatisch tot gevolg dat de namen van de soorten of de genera worden aangepast.

Nederlandse naamgeving

Een ieder die wel eens met bekende diersoorten in aanraking komt weet dat deze diersoorten niet door iedereen hetzelfde worden genoemd. De zwarte rat bijvoorbeeld wordt ook wel huisrat of dakrat genoemd en bovendien wekt de naam zwarte rat gemakkelijk verwarring met de woelrat die in sommige delen van ons land ook wel de zwarte waterrat of het zwarte waterratje wordt genoemd.

Dit voorbeeld kan met nog vele andere worden aangevuld. Het zou een goede zaak zijn indien er ook in de Nederlandse naamgeving meer duidelijkheid zou komen.

J. T. de Jonge